

مهاجرت‌های روستایی - شهری در بولیوی (مزایا و معایب)

نویسنده: لیکه. ا. آندرسن
مترجم: محمد حسین زارعی ایبانه
دبیر جغرافیا - منطقه ۱۵ - تهران

اشاره:

مهاجرت‌های روستایی - شهری از جمله ویژگی‌های جمعیتی - اقتصادی کشور‌های در حال توسعه است و برنامه ریزان همواره در صدد مطالعه چگونگی انجام این مهاجرت‌ها و یافتن راه‌حل‌هایی برای آن‌ها هستند. مطالعه مهاجرت‌هایی از این گونه در کشور بولیوی می‌تواند برخی راهکارها را در زمینه برنامه ریزی در کشور مان ارائه نماید.

چکیده

مقاله‌ی حاضر مزایا و معایب مهاجرت‌های روستا-شهر را مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد. بررسی‌های مطرح شده در این مقاله نشان می‌دهند، پیامدهای منفی شهرنشینی فزاینده، مانند جرم و جنایت، آلودگی و تراکم در بولیوی، در مقایسه با دیگر کشور‌های آمریکای لاتین کمتر است. یکی از راه‌های مناسب برای کاهش فقر در بولیوی، تشویق مردم به مهاجرت از روستا به شهر است. چون فراهم کردن خدمات اساسی نظیر برق، آب لوله‌کشی، مدرسه و مرکز بهداشتی برای مردم، زمانی که در شهرک‌ها یا شهرها تجمع می‌کنند، مقرون به صرفه است. به علاوه، صرفه‌جویی‌های ناشی از هم‌مکانی در شهرها نسبت به روستا، فرصت‌هایی اقتصادی برای مردم پدید می‌آورند تا درآمد خود را افزایش دهند.^۱

«طبقه‌ی متوسط کشور برای حکومت بر شهرهاست. تعداد زیادی شهر به وجود آمده‌اند. جمعیت آن‌ها در مقایسه با روستاها به شدت افزایش یافته است. بنابراین، بخش قابل ملاحظه‌ای از جمعیت کشور از زندگی روستایی نجات یافته‌اند.»

(کارل مارکس، ۱۸۴۸)

معرفی

مهاجرت سریع روستایی-شهری در کشورهای در حال توسعه، غالباً به‌عنوان یک معضل تفسیر می‌شود. اما در این مقاله از آن به‌عنوان راه‌حلی برای بسیاری از معضلات کشور یاد شده است. در حال حاضر، معضل عمده در بولیوی سطح بالای فقر به‌ویژه در نواحی روستایی است. به نظر می‌رسد، نرخ فقر شهری ۱۰ درصد نسبت به دهه‌ی گذشته و اندکی بیش از ۵۰ درصد تا آغاز ۱۹۹۰ و اندکی کمتر از ۵۰ درصد در اواخر ۱۹۹۰ کاهش داشته است. برعکس، نرخ فقر روستایی کمتر سقوط کرده است و هنوز بیش از ۸۰ درصد در سال ۱۹۹۰ است. دلیل عمده‌ی سطح بالای فقر روستایی، سطح پایین تولید است که وابسته به کمبود خدمات اساسی نظیر خدمات بهداشتی و آموزشی، برق و آب لوله‌کشی، و دسترسی به جاده‌هاست.

یکی از دلایل کمبود خدمات در نواحی روستایی، پراکندگی جمعیت در سراسر نواحی پهناور کوهستانی یا جنگلی است. تراکم جمعیت در بولیوی حدود ۸ نفر در هر کیلومتر مربع است که در زمره‌ی کمترین تراکم‌ها در جهان قرار دارد. با این شرایط، توسعه‌ی خدمات اساسی مقرون به صرفه نیست. تنها شیوه‌ی قابل قبول برای توسعه‌ی خدمات اساسی به کل بولیوی، حرکت به مکان‌هایی است که امکان رساندن خدمات به آن‌ها، مقرون به صرفه باشد. این روش، شهرنشینی است.

بخش دوم مقاله‌ی جغرافیا، به سابقه‌ی تاریخی و جمعیت و نژاد و مهاجرت که در بولیوی معضل کوچک‌تری نسبت به دیگر کشورهای در حال توسعه است، می‌پردازد.

بخش سوم، هزینه‌های عمده‌ی شهرنشینی را بررسی می‌کند و

نشان می دهد که مشکلات وابسته به رشد شهری در بولیوی، خیلی کمتر از دیگر کشورهای آمریکای لاتین پدیدار می شود.

بخش چهارم، دلایل مهاجرت بر اساس بررسی وضع خانوادگی مهاجران، گروه بندی مهاجران مطابق با دلایل مهاجرت، و موقعیت و عملکرد هر کدام از گروه های مهاجر، به طور مفصل تجزیه و تحلیل و بحث شده است.

بخش پنجم، تفاوت میان انواع مهاجرت های خوب و بد، سیاست های تشویقی که می توانند به مهاجرت خوب کمک کنند، و برهیز از تشویق به مهاجرت بد را شرح می دهد. بخش ششم به نتایج تحقیق اختصاص دارد.

الگوهای مهاجرت روستایی در بولیوی

بولیوی به سه منطقه ی کوهستانی، دره ای و زمین های پست تقسیم می شود. این مناطق، اقلیم و پوشش گیاهی متفاوتی دارند و مردمان گوناگونی را نیز جذب کرده اند. هر منطقه یک مرکز شهری دارد. «ال آلتو» و «لاپاز» در منطقه ی کوهستانی، عمدتاً مهاجران را از روستاهای کوهستانی جذب می کنند. پرکامبرین تا کنون، مردم «ایمارا» بر کوهستان ها و ناحیه ی دره ای مسلط بوده اند. ناحیه ی پست به وسیله ی تعداد اندکی از قبیله های جنگل های بارانی، به طور پراکنده مسکونی شده اند، اما اکنون جمعیت نسبتاً زیادی از نسل اروپایی دارد. تا سال ۱۹۹۷، کمتر از ۴ درصد مردم نواحی پست و دره ای، به زبان آیمارایی صحبت می کردند.

«کوکا بامبا» در منطقه ی دره ای، شهر جذابی است که می تواند به آسانی با پایتخت کشور رقابت کند. شهر دره ای «تاریجا» به علت رونق گاز طبیعی در بخش «تاریجا»، به سرعت در حال رشد است. «سانتاکروز» در منطقه ی زمین های پست، در مدت ۵۰ سال گذشته سریع تر از دیگر شهرهای بولیوی رشد کرده است. جدول ۱ وضعیت رشد بزرگ ترین شهرهای بولیوی را نشان می دهد.

جدول ۱: بزرگ ترین شهرهای بولیوی و جمعیت آن ها (هزار نفر)

شهر	۱۹۵۰	۱۹۷۶	۱۹۹۲	۲۰۰۱	میانگین نرخ رشد سالیانه ی ۱۹۵۰-۲۰۰۱ (%)
لاپاز - آل آلتو	۲۶۷,۰	۶۳۵,۳	۱۱۱۸,۹	۱۴۸۷,۲	۳,۴
کوکابامبا	۸۶,۵	۲۲۹,۷	۵۱۵,۷	۷۷۸,۴	۴,۴
اورارو	۵۸,۶	۱۲۴,۲	۱۸۳,۴	۲۰۲,۰	۲,۵
پاتوسی	۴۳,۳	۷۷,۴	۱۱۲,۱	۱۳۳,۳	۲,۲
سانتاکروز	۴۱,۵	۲۵۴,۷	۶۹۷,۳	۱۱۴,۱	۶,۷
سورس	۳۸,۴	۶۳,۶	۱۳۱,۸	۱۹۴,۹	۳,۲
تاریجا	۱۶,۴	۳۸,۹	۹۰,۱	۱۳۵,۷	۴,۲
هفت شهر بزرگ	۵۵۱,۷	۱۴۲۳,۸	۲۸۴۹,۳	۴۰۴۵,۶	۴,۰

منبع: یوزکویلا و دیگران ۲۰۰۰، مطابق اطلاعات <http://www.in> و ۱۹۶۷، ۱۹۹۲

برعکس بیشتر کشورهای در حال توسعه، بزرگ ترین شهر در کشور بولیوی، برتری خود را از دست داده است. در سال ۱۹۵۰، لاپاز - آل آلتو ۴۰ درصد جمعیت بولیوی را در اختیار داشت. این رقم در سال ۲۰۰۱ به ۳۲ درصد کاهش یافت. تحقیق تجربی در کل بولیوی در رابطه با درجه ی بهینه ی «تمرکز شهری»^۲ نشان می دهد، سطوح درآمد و درجه ی تمرکز شهرنشینی بر بولیوی رضایت بخش است و این دقیقاً برعکس بیشتر کشورهای آمریکای لاتین (آرژانتین، شیلی، کاستاریکا، جمهوری دومینیکن، السالوادور، گواتمالا، نیکاراگوا، پاناما، پاراگوئه، پرو و اوروگوئه) است که در آن ها، درجه ی تمرکز شهرنشینی بالاست. بولیوی در طول ۵۰ سال گذشته، شیوه ی عدم تمرکز در شهرنشینی را حفظ کرده و بعید است از تراکم شهر و مشکلات شهر بزرگ (میلیونی) صدمه ببیند. توزیع مهاجران در چندین مرکز شهر، روشی است که به وسیله ی آن می توان، هجوم مهاجران به داخل هر شهری را کنترل کرد.

جدول ۲ سطح نیازهای اساسی در ۱۰ شهر عمده در بولیوی را، با موقعیت ۳۰۱ شهرداری باقی مانده مقایسه می کند. ۱۰ شهر عمده، برای فراهم کردن نیازهای اساسی حدود ۴۶ درصد جمعیت اداره می شوند. بقیه ی شهرداری ها به طور قابل ملاحظه ای ضعیف تر عمل می کنند. در میان نیمی از فقیرترین شهرداری های باقی مانده، عملاً کل جمعیت (۹۸ درصد) به عنوان کسانی که نیازهای اساسی آن ها ارضا نشده است، طبقه بندی شده اند. بیشتر از ۹۵ درصد جمعیت در ۱۰ شهر بزرگ دارای برق خانگی و ۸۴ درصد دارای آب لوله کشی هستند. سیستم های بهداشتی بیشتر از نیمی از جمعیت شهرها را

جدول ۲: سطح نیازهای اساسی در ۱۰ شهر عمده ی بولیوی و مقایسه ی آن ها با نیازهای اساسی ۳۰۱ شهرداری باقی مانده

گروه شهرداری	درصد برخورداری از نیازهای اساسی	درصد برخورداری از آب لوله کشی	درصد برخورداری از برق	درصد برخورداری از بهداشت
۱۰ شهر عمده	۵۳,۷	۸۳,۸	۹۵,۲	۵۱,۴
۱۵۰ شهرداری ثروتمند	۸۴,۹	۵۲,۴	۵۲,۵	۱۴,۹
۱۵۱ شهرداری فقیر	۹۸,۱	۳۱,۳	۱۷,۵	۳,۳
میانگین	۹۰,۳	۴۳,۲	۳۶,۹	۱۰,۵

پوشش می دهند، در حالی که آن ها خارج از ۱۰ شهر عمده قرار دارند. منبع: آندرسن - نینا ۲۰۰۱.

اجرای قانون عدم تمرکز در بولیوی، نیازمند بودجه ی فدرال مطابق با تعداد ساکنان در هر شهر است. میانگین مخارج هر نفر در رابطه با خدمات اساسی، در کل شهرها همانند هم است، اما بودجه به وضوح اثر معناداری بر شهرها دارد.^۳ یکی از دلایل بهتر فراهم شدن نیازهای اساسی در شهرها، فراهم شدن ارزان خدمات است، چون مردم در شهرها متمرکز شده اند.

دلیل دیگر، توانایی شهرهای عمده برای وصول درآمدهای مالیاتی محلی است. در سال ۱۹۹۷، سه وزارتخانه ی اصلی (لاپاز،

گوآتمالا یکی از کمترین نرخ‌های شهرنشینی در آمریکای لاتین و همچنین یکی از بالاترین نرخ‌های جنایت را دارد. در حالی که اروگوئه دارای یکی از بالاترین سطوح شهرنشینی و کمترین نرخ جنایت است. نرخ‌های جنایت عموماً در شهرهای بالاتر از یک میلیون جمعیت، بیشتر از شهرهای کمتر از یک میلیون سکنه است. «گاویریا و پاچز» (۱۹۹۹) نشان می‌دهد که نرخ جرم و جنایت در شهرهای متوسط (صد هزار تا یک میلیون سکنه) در بولیوی ۳۳/۹۴ درصد است، در حالی که در شهرهای بزرگ (بیش از یک میلیون سکنه) ۳۵/۴۸ درصد است^۵ باید اذعان کرد، مدارک مستند اندکی درباره‌ی جرم و جنایت در بولیوی و دیگر کشورهای آمریکای لاتین وجود دارد. بنابراین به نظر می‌آید که در حال حاضر، جرم و جنایت مشکل بزرگ بولیوی نیست.

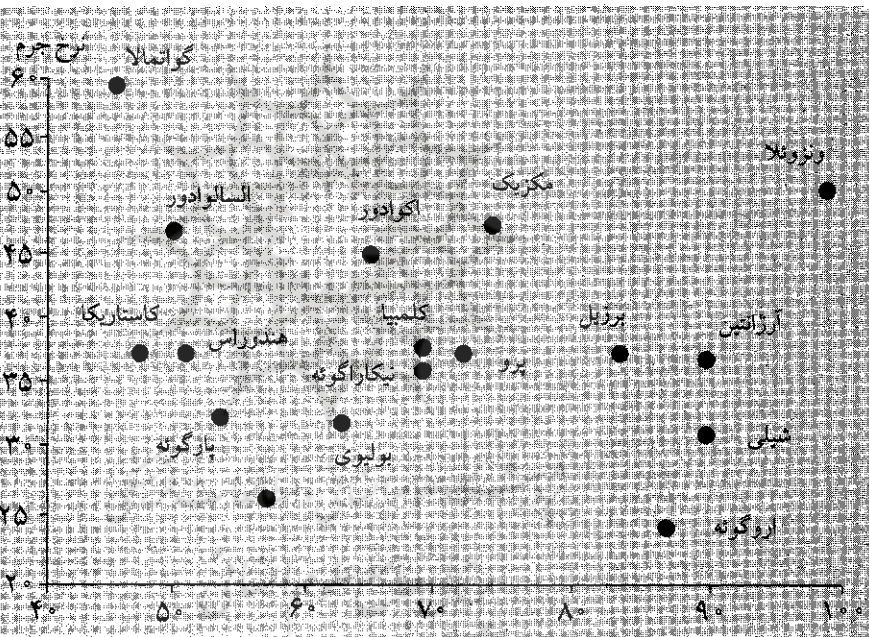
ب) آلودگی

مطالعات اندکی در رابطه با آلودگی در بولیوی صورت گرفته‌اند، چون این موضوع معضلی ناشناخته است. احتمالاً آلودگی رودخانه، عمده‌ترین معضل بولیوی است، چون قسمت اعظم فاضلاب، بدون مراقبت بهداشتی داخل رودخانه رها می‌شود. از این رو، آب رودخانه برای آشامیدن قابل استفاده نیست. تهیه و تأمین آب سالم، برای جامعه‌های روستایی و شهرک‌های کوچک، معضلی است. یکی از دلایل عمده‌ی مرگ و میر زیاد بچه‌ها هم نبود آب سالم است. در بولیوی، آلودگی هوای شهر به خیابان‌های پر رفت و آمد در شهرهای اصلی محدود می‌شود و اثر آن روی سلامتی احتمالاً محاسبه نشده است.

کوکابامبا و سانتاکروز) ۲/۸۳ درصد تمام مالیات‌های شهری را دریافت داشتند و ۲/۱۶ درصد باقی مانده را، وزارت خانه وصول کردند. چهار شهرداری که شهرهای عمده را شامل می‌شدند، در حدود ۳۳ درصد مالیات‌های شهری را جمع‌آوری کرده بودند. در حالی که ۷/۳۰ شهرداری باقی مانده با هم، ۳۷ درصد را جمع‌آوری کرده بودند. تمرکز درآمدهای مالیاتی، نشانه‌ای قوی از تمرکز فعالیت‌های سودمند، اقتصاد شهرنشینی، و همچنین تجمع ظواهر است. فعالیت‌های تولیدی و کاهش میانگین مخارج به شرط خدمات اساسی، به پیش برد شهرنشینی کمک خواهد کرد.

پیامدهای منفی مهاجرت از روستا به شهر (الف) افزایش جرم و جنایت

در بولیوی، جرم عمدتاً به قاچاق مواد مخدر در نواحی روستایی مربوط است. نرخ جرم و جنایت در شهرهای بزرگ بولیوی نسبت به دیگر کشورهای آمریکای لاتین پایین‌تر است. نمودار ۱ این وضعیت

مهم‌ترین مسائل محیطی که بولیوی با آن‌ها روبه‌روست، عبارت‌اند از:

- جنگل‌زدایی به علت گسترش کشاورزی
- فرسایش خاک به علت استفاده از فنون نامناسب کشاورزی
- آلودگی به علت استخراج طلا
- تخلیه‌ی مواد شیمیایی (آهک، کربنات سدیم، اسید سولفوریک و نفت)

ج) ترافیک

ترافیک معضل جدی بعضی از شهرهای آمریکای لاتین است؛

رانشان می‌دهد. نرخ شهرنشینی ۱۹۹۸ در آمریکای لاتین

منبع: توضیحات دقیق مؤلف بر اساس اطلاعات جرم در «گاویریا و پاچز»^۲ (۱۹۹۹) و اطلاعات شهرنشینی از بخش آمار «صفحه‌ی خانگی بانک توسعه‌ی داخل آمریکا». اطلاعات جرم، به جای جرم‌های گزارش شده، از نظر سنجی‌های خانوادگی حاصل شده است.

در سراسر آمریکای لاتین، مدارک اندکی وجود دارند که نشان دهند، نرخ‌های بالاتر شهرنشینی به جنایت بیشتر منجر می‌شوند.

اگرچه نرخ مالکیت خودرو در آن‌ها، به نسبت کشورهای اروپایی و آمریکا خیلی پایین است. نرخ مالکیت خودرو در سال ۱۹۸۰ در بعضی از شهرهای اروپایی نظیر آمستردام، بروکسل، کپنهاگ، فرانکفورت، لندن، اشتوتگارت و پاریس بین ۲۳ تا ۴۳ درصد بود و این نسبت تا سال ۲۰۰۱ نیز به قوت خود باقی ماند. حتی تا ۲۰ سال بعد، نرخ مالکیت اتومبیل در شهرهای بولیوی به مقدار قابل توجهی پایین‌تر باقی ماند. نرخ مالکیت خودرو در لاپاز و سانتاکروز تقریباً ۸ درصد، و در کوکابامبا تقریباً ۱۰ درصد است.

ترافیک در بولیوی و لاپاز معضلی است. لاپاز روی شیب تند کوهستان واقع شده است و به همین دلیل، برای گسترش جاده‌ها و پارکینگ با محدودیت مکان روبه‌روست. محدودیت‌های جغرافیایی باعث شده‌اند که شهروندان لاپاز و آل‌توزانا برای رسیدن به محل کار، از وسایل حمل و نقل عمومی استفاده کنند؛ با وجود این‌که خود اتومبیل دارند. سیستم حمل و نقل عمومی بسیار کارآمد، علاوه بر محدود کردن مردم در استفاده از خودروی شخصی برای رفت و آمد به محل کار، معضل ترافیک را نیز کاهش می‌دهد. رشد شهر و ثروتمند شدن مردم، باعث استفاده از خودروی شخصی شده است. به هر حال، ترافیک به سرعت به معضلی غیرقابل تحمل تبدیل شد. در همین رابطه، محرک‌های زیر باعث می‌شوند که سیستم حمل و نقل عمومی جذاب‌تر شود:

● مالیات بر خودروهای خصوصی و بنزین، برای کاهش ترافیک و آلودگی؛

● افزایش درآمد دولت برای بهبود زیرساخت و یارانه‌ی حمل و نقل عمومی.

سانتاکروز در بولیوی، سریع‌ترین رشد شهری را داراست و از مزایای صاف و هموار بودن زمین سود می‌برد. به علاوه، ساختار دایره‌های هم‌مرکز، توسعه نسبتاً سریع، و رفت و آمد نسبتاً پرسرعت را سبب می‌شود.

د) تغییر فرهنگ

یکی از مهم‌ترین پیامدهای منفی مهاجرت روستا-شهر در بولیوی، کم‌رنگ شدن فرهنگ سنتی است. مردم هنگام مهاجرت به یکی از مراکز شهری اصلی، آمادگی لازم را برای تطبیق اخلاق و اعتقادات، در خود ایجاد می‌کنند. این تغییرات که فوری نیستند و حتی یک یا دو نسل طول می‌کشند، شامل تغییر در مذهب، لباس، تشریفات، خلق و خوی جنسی و... می‌شود.

مردم بومی در بولیوی، در وضعی بی‌نهایت فقیرانه با سطح مرگ و میر بالای کودکان، کمبود دسترسی به اساسی‌ترین خدمات نظیر برق و نوله‌کشی آب، مدرسه و خدمات بهداشتی زندگی می‌کنند. آن‌ها فرصت‌های اقتصادی کمی دارند و نیز کشاورزی بخور و نمیز، تقسیم قطعات زمین بین بچه‌ها را ضروری می‌سازد. تعدادی از

زمین‌های اجاره‌ای به ویژه در کوهستان‌ها، برای تأمین خانواده خیلی کوچک شده‌اند و نابودی زمین در تعدادی از نواحی، معضل جدی است. به نظر نمی‌رسد که این وضعیت حتی با اضافه‌کاری نیز بهبود یابد.

برای تعدادی از جوانان روستاهای کوهستانی، ترک کشاورزی به علت این‌که کشاورزی به مقدار کافی برای حمایت از آن‌ها وجود ندارد، ضروری است. آن‌ها دو گزینه‌ی اصلی دارند: گزینه‌ی اول، حرکت به سمت زمین‌های پست روستا؛ جایی که زمین فراوان است و با پاک کردن جنگل‌ها زمین‌های بیشتری خلق می‌شوند. گزینه‌ی دوم، حرکت به سمت شهر و تلاش برای شروع سبک جدیدی از زندگی. منتقدان مهاجرت روستا-شهر غالباً فرض می‌کنند که مهاجران چهره‌ی خوب فرهنگ سنتی را ترک می‌کنند و با چهره‌ی بد زندگی شهری خودشان را تطبیق می‌دهند. در حالی که این فرض کاملاً غیرمنطقی است. مهاجرت و تغییرات در کل، تنوع انتخاب را هر چند کوچک و پایدار را سبب می‌شود و مردم با این انتخاب‌ها می‌توانند، خود را با چهره‌ی خوب تطبیق دهند و از چهره‌ی بد دوری کنند.

عموم مردم بر این باور هستند که فرایند شهرنشینی با افزایش نفوذ فرهنگ غربی روی گروه‌های گوناگون جمعیت، به ویژه جوانان همراه است و نابودی رسومات سنتی را به دنبال دارد. در این شیوه‌ی زندگی، رفتارهای جنسی زودرس و بارداری قبل از ازدواج افزایش می‌یابد که برخی محققان آن را پیامد نفوذ ارزش‌ها و شیوه‌های اخلاق فرهنگ غرب می‌دانند که به آسانی در موقعیت شهرنشینی توسعه می‌یابد. با این حال، تقریباً در همه‌ی کشورهای در حال توسعه از جمله بولیوی، نرخ بارداری در نوجوانی در نواحی روستایی به مقدار زیادی بالاتر از نواحی شهری است. در بولیوی حدود ۲۲ درصد از نوجوانان روستایی زیر ۲۰ سال حداقل یک بار باردار شده‌اند، اما این نرخ در شهر حدود ۱۵ درصد است. این بارداری‌ها در نواحی روستایی در دوره‌ی نوجوانی به پذیرش بیشتر از نظر اجتماعی منجر می‌شود. در واقع، در برخی جوامع این‌گونه بارداری نوعی آزمایش عملی در دوره‌ی قبل از ازدواج (حدود یک سال) برای ثابت کردن شایستگی زن و شوهر تلقی می‌شود و بارداری شرط لازم برای ازدواج به حساب می‌آید.

در کل، اگر مردم عدم پیشرفت وضعیت خود یا بچه‌هایشان را پیش‌بینی کنند، مهاجرت نمی‌کنند. بنابراین مهاجرت مطمئناً برای مهاجران سودمند است و به نظر نمی‌رسد، مهاجران اثر منفی معناداری به شهرها تحمیل کنند. آن‌ها به توده‌ی عظیم مصرف‌کنندگان و نیروی کار ارزان در شهرها می‌پیوندند و در آن واحد، فشار بر محیط و نابودی زمین‌های کشاورزی و جنگل را کاهش می‌دهند. معضل واقعی این است که بیشترین تحصیل‌کردگان و اشخاص توانا از روستا به نواحی شهری مهاجرت می‌کنند و بقیه که مرکب از افراد

شهر بود. مهاجران دارای تحصیلات کمی هستند و هیچ کدام از آنان مدرک دانشگاهی ندارند؛ در حالی که ۱۴ درصد از کارگران شهری درجه ی دانشگاهی دارند.

تجربه نشان می دهد، مهاجرانی که برای پیدا کردن کار به شهر روی آورده اند، عموماً در پیدا کردن کار موفق بوده اند و در مقایسه با کارگران شهری، به طور کلی - اگر چه بیشتر در مشاغل غیررسمی جذب شده اند- دارای حقوق مکفی بوده اند.

ب) کسب تعلیم و تربیت

بیش از ۱/۴ درصد مهاجران، دلایل مهاجرت خود را نیاز به امکانات اولیه و ضروری تعلیم و تربیت بیان کرده اند. جدول ۴ نشان می دهد، بیش از ۳/۴ درصد مهاجران در سال ۱۹۹۹، مدرسه را مدنظر قرار داده اند که نزدیک به ۴۰ درصد آن ها مدرسه ی ابتدایی، و ۶۰ درصد تحصیلات بالاتر را گذرانده بودند.

جدول ۴. سطح قابل قبول تعلیم و تربیت به وسیله مهاجران روستا- شهر مقاضی تعلیم و تربیت

درصد	عضو	سطح تعلیم و تربیت و نیت نام
۱/۹	۹۰۵	۱. کوردهستان
۳۸/۹	۱۸/۲۸۴	۲. ابتدایی
۲۷/۸	۱۳/۰۵۷	۳. متوسطه
۲۳/۷	۱۱/۱۸۸	۴. بالاتر از متوسطه
۷/۵	۳/۵۷۰	۵. آموزش بزرگسال و دیگر دوره های
۱۰۰/۰	۲۷/۰۰۴	کل

منبع: محاسبه ی مؤلف بر اساس نظرسنجی مکوی (۱۹۹۹)

ج) دلایل خانوادگی

حدود نیمی از مهاجران روستا- شهر به دلایل خانوادگی دست به مهاجرت زده اند و از آن به عنوان مهم ترین راز موفقیت یاد کرده اند. هنگامی که رهبر خانواده تصمیم به حرکت می گیرد، بقیه اعضای خانواده از او پیروی می کنند و این دلیل عمده ی مهاجرت است. جدول ۵ زیر گروه مهاجران روستا- شهر را که به دلایل خانوادگی مهاجرت کرده اند، ثبت کرده است.

منبع: محاسبه ی مؤلف بر اساس نظرسنجی مکوی (۱۹۹۹)

جدول ۵. آرایش (ترکیب) مهاجرت به دلایل خانوادگی

درصد	نسبت با رئیس خانواده
۱۲/۱	۱. رئیس (رهبر خانواده)
۱۷/۹	۲. همسران
۵۸/۷	۳. فرزندان
۱۰/۱	۴. خویشاوندان
۱/۲	۵. غیر خویشاوندان
۱۰۰/۰	کل

جدول ۵ نشان می دهد، ۵۸/۷ درصد از مهاجران «فرزندان رهبر» خانواده هستند. این مهاجران جوان به راحتی می توانند خود را

مسئول و درس نخوانده اند، و ناتوان از مبارزه با فقر هستند، در روستا می مانند. این معضل، قرینه ی معضل فرار مغزها از کشورهای در حال توسعه است. انواع مهاجرت، بر رشد کلی و توسعه، از طریق استخدام منابع انسانی در جایی که آن ها بیشترین نیروی تولید به حساب می آیند، تأثیر می گذارند. همچنین، به افزایش تفاوت در استانداردهای زندگی در مناطق مبدأ و مقصد کمک می کنند. شاید ارسال پول از اعضای خانواده هایی که مهاجرت کرده اند، برای اعضای باقی مانده، در این زمینه موثر باشد. ولی مطابق نظرخواهی از خانواده ها در بولیوی [مکوی، ۱۹۹۹]، چنین حواله هایی رایج نیستند. کمتر از ۱۰ درصد از خانواده های روستایی از دیگر اعضای خانواده در بخش های دیگر کشور حواله دریافت می کنند.

تجزیه و تحلیل دلایل مهاجرت روستا- شهر در بولیوی

در سال ۱۹۹۹، مکوی در بولیوی از خانواده های شهری و روستایی نظرسنجی کرد. در این مقاله، از اطلاعات به دست آمده از این نظرسنجی برای بحث درباره ی دلایل مهاجرت در بولیوی استفاده شده است. البته ما سعی کرده ایم، بین انواع مهاجرت خوب و بد فرق قائل شویم. مطابق این نظرسنجی، ۹ درصد جمعیت (۷۲۲۶۲۱ نفر) در مدت پنج سال گذشته مهاجرت کرده اند، از میان آن ها، ۲۴۲۳۰۱ نفر مهاجران روستا- شهر بوده اند. این افراد کسانی

هستند که برای تحقیق روی آن ها متمرکز شده ایم. جدول ۳ مهم ترین

جدول ۳: دلایل مهاجرت روستا- شهر

درصد	دلایل طرح شده در نظرسنجی
۱۸/۲	۱. جست و جوی شغل
۳/۹	۲. شغل بسیار
۲۵/۶	۳. تعلیم و تربیت
۲/۲	۴. بهداشت
۵۰/۱	۵. دلایل خانوادگی
۱۰۰	کل

دلایل مهاجرت از روستا به شهر را نشان می دهد.

منبع: محاسبه ی مؤلف بر اساس نظرسنجی مکوی (۱۹۹۹)

در بولیوی مهاجرت سه دلیل اصلی داشته است: به دست آوردن شغل؛ کسب تعلیم و تربیت؛ و دلایل خانوادگی.

الف) به دست آوردن شغل

کمتر از ۲۰ درصد مهاجران، دلیل مهاجرت خود را دست یابی به شغل بیان کرده اند. این در حالی است که قبل از نظرسنجی ۴/۸ درصد آن ها در صدد دست یابی به شغل بوده اند. میانگین ماهانه ی درآمد کسانی که شاغل شده بودند، تقریباً مشابه میانگین دریافتی کارگران

با شیوه‌ی جدید زندگی وفق دهند و از فرصت‌های بهتر تعلیم و تربیت بهره‌مند شوند. همچنین از حمایت والدین نیز به دلیل زندگی با آنها برخوردارند. خصوصیات این مهاجران بدین شرح است:

- معدل سنی آنها ۴۱ سال است.
- ۴۰ درصد زبان کاستلانو را به عنوان زبان اول فرانگرفته‌اند و در زندگی جدید در محیط شهری، با مشکلات زیادی مواجه می‌شوند.

- ۷۱/۸ درصد متعلق به یکی از اقلیت‌های قومی هستند.

- ۲۷ درصد سواد نداشتند.

- ۷۳/۲ درصد زن هستند.

- ۴۱/۳ درصد مهاجران را مهاجران بد تشکیل می‌دهند؛ چون دلیل خاصی برای مهاجرت ندارند. نسبتاً مسن هستند و تجربه‌ی چندانی برای تطبیق با مشکلات ندارند. از بین آنها، ۴۹/۷ درصد قبل از گفت‌وگو دارای شغل بوده‌اند. احتمالاً بر مشکلات اولیه غلبه کرده‌اند و حکم استخدام در شهر را به دست آورده‌اند.

(نمودار ۲، توزیع این قبیل مهاجران را نشان می‌دهد).

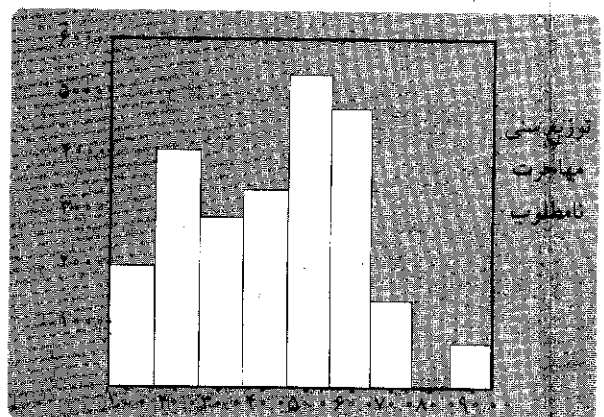
منبع: محاسبه‌ی مؤلف براساس نظرسنجی مکوی (۱۹۹۹)

جدول ۶. وضعیت بالقوه‌ی مهاجران بد

خانواده	درصد
بازنشسته	۱۶/۰
دانش‌آموز	۳/۴
زن خانه‌دار	۷۰/۶
دیگر	۱۰/۰
کل	۱۰۰/۰

طبق جدول ۶، ۷۰/۶ درصد کل مهاجران بد، خانم‌های خانه‌دار و ۱۶ درصد بازنشسته هستند. میانگین درآمد سرانه‌ی ماهیانه‌ی خانواده‌ی مهاجران در مقایسه با میانگین ملی بهتر، و نسبت به میانگین روستا خیلی بهتر است. البته در محاسبه‌ی این میزان درآمد، هم درآمد پولی و هم درآمد غیرپولی منظور شده است.

مقایسه‌ی درآمد نواحی شهری و روستایی بسیار مشکل است؛ چون هزینه‌های زندگی در شهر و روستا خیلی متفاوت است. برای

مثال، در نواحی روستایی هزینه‌های مدرسه‌گاهی اوقات (در خارج از فصل گردشگری) به جای پول نقد، با جنس پرداخت می‌شود. از آن‌جا که محل سکونت و محل کار در روستا بر هم منطبق هستند، روستاییان مانند مردم شهر برای رفت و برگشت پول زیادی خرج نمی‌کنند. به علاوه، نوجوانان روستایی از سینما، بازی‌های ویدئویی و رایانه‌ای، اتصال به اینترنت به علت فقر محروم‌اند.

مهاجرت خوب و بد روستا - شهر

بعضی از مردم به طور ناخودآگاه فهمیده‌اند که مهاجرت روستا - شهر اشتباه است و ترجیح می‌دهند، شرایط مناسبی برای مردم فقیر روستا فراهم سازند و آن‌ها را به ماندن در نواحی روستایی ترغیب کنند. بولیوی NGO پابولو تاکنون چندین برنامه برای کمک به جمعیت روستایی اجرا کرده است. یکی از برنامه‌های آن، تعلیم و تربیت خانواده‌هاست. ایده‌ی برنامه این است که بچه‌هایی که نزدیک مدرسه زندگی نمی‌کنند، بتوانند با یک خانواده‌ی میزبان در نزدیک‌ترین شهرک زندگی کنند و به صورت فشرده پنج روز در هفته در مدرسه به دقت درس بخوانند و تعطیلات آخر هفته را با خانواده‌ی خود بگذرانند. در این شیوه، بچه‌ها از تعلیم و تربیت مناسب بهره‌مند می‌شوند و خانواده‌های آن‌ها نیز به مهاجرت نیاز پیدا نمی‌کنند. چنین برنامه‌هایی گرچه خیلی مناسب به نظر می‌رسند، اما الزاماً باعث کاهش مهاجرت نمی‌شوند. با این حال، ساز و کاری را برای جدا کردن کسانی که واقعاً می‌خواهند به منظور افزایش فرصت‌ها مهاجرت کنند، از کسانی که می‌خواهند به منظور بهبود فرصت‌ها برای فرزندانشان مهاجرت کنند، تأمین می‌کند. از آن‌جا که بچه‌های روستا تعلیم و تربیت مناسبی دریافت نمی‌کنند، احتمال دارد برای تعلیم و تربیت بیشتر به شهرهای بزرگ‌تر مهاجرت کنند. وقتی کل خانواده به منظور تعلیم و تربیت مناسب فرزندان به سمت شهرها حرکت می‌کند، مهاجرت نامطلوب خواهد بود. اعضای مسن خانواده که معمولاً فاقد سواد هستند یا سواد کمی دارند، برای کار در شهر به خوبی آماده نیستند و انتقال از شیوه‌ی زندگی روستایی به شهری، به طور قابل ملاحظه‌ای برای آنان سخت‌تر از جوانانی است که در جست‌وجوی کار هستند.

جدا کردن مهاجرت مطلوب از مهاجرت غیرمطلوب روستا - شهر و تأمین ساز و کارهای تشویقی و تنبیهی در تعدیل مهاجرت تأثیر خواهد داشت. برنامه‌ی گسترده‌ی تعلیم و تربیت خانواده می‌تواند برنامه‌ی مناسبی در این زمینه باشد؛ البته باید هزینه‌ها و فواید آن تحقیق شود. نتیجه‌ی تجزیه و تحلیل مهاجرت روستا -

شهر، پی بردن به وجود گروه کوچکی از مهاجران جدید است که نسبتاً مسن و فاقد شغل هستند، تحصیلات کمی دارند و به دلایل شخصی مهاجرت کرده‌اند. این ویژگی‌ها بر این نکته دلالت دارد که آن‌ها برای تطبیق با جامعه‌ی شهری تلاش خود را خواهند کرد، اما ممکن است به شهرنشینی نامطلوب کمک کنند. این گونه مهاجران شخصاً ممکن است مشکلات روانی و فرهنگی قابل ملاحظه‌ای را تجربه کنند که به تغییر چشمگیر در سبک زندگی آن‌ها منجر می‌شود، در حالی که به خوبی آمادگی برخورد با زندگی جدید را ندارند. این گروه از مهاجران آسیب‌پذیر، ۱۰ درصد از کل مهاجران روستا-شهر را شامل می‌شوند.

نتایج و پیشنهادها

۱. مهاجرت روستا-شهر در بولیوی برای مهاجران و همچنین برای شهرهای میزبان معضل نیست. حتی ممکن است مشکلات آشکار در بولیوی، از طریق تشویق مهاجرت روستا-شهر و اجرای سیاست‌های معقول کاهش یابد.
 ۲. برای اکثریت جمعیت روستایی، تأمین نیازهای اساسی نظیر برق، لوله‌کشی آب، مدرسه و خدمات بهداشتی، به علت هزینه‌های زیاد امکان‌پذیر نیست، ولی این امکانات را در نواحی شهری با هزینه‌ی خیلی کمتری می‌توان فراهم کرد.
 ۳. در مناطق کوهستانی، زمین کشاورزی نمی‌تواند جوابگوی نیاز جمعیت روستایی باشد. عده‌ای از کشاورزان جوان مایل اند زمین‌های خود را بفروشند، اما سند رسمی ندارند. به همین دلیل قادر به فروش نیستند و به جای فروش، کار با مسئولیت محدود روی زمین را قبول کرده‌اند. بازار زمین به دلیل دادن حق مالکیت به مالکان غیر رسمی بی‌ثبات شده است و تعدادی از کشاورزان خرده‌پا در فروش قطعات کوچک خود دچار مشکل شده‌اند. به همین خاطر، شرایط ادغام و نوسازی زمین‌های کشاورزی در مناطق کوهستانی آسان شده است. اگر جمعیت مازاد روستا در مناطق کوهستانی این مناطق را ترک کنند، افراد باقیمانده قادر خواهند بود، استانداردهای زندگی خود را از طریق کشاورزی بهینه، افزایش دهند.
 ۴. جنگل‌های عمومی در دره‌ها و زمین‌های پست، به واسطه‌ی گسترش کشاورزی مورد تهدید واقع شده‌اند. مهاجرت روستا-شهر کمی از این فشارها را تعدیل می‌کند و یقیناً طرفداران محیط‌زیست را هم راضی خواهد کرد.
- اگر بولیوی بخواهد ایده‌ی تنوع‌زیستی و اکوتوریسم را گسترش دهد، یقیناً امتیازات طبیعی برای انجام آن را دارد. چنین امتیازاتی از توسعه‌ی کشاورزی نیز حمایت می‌کنند.

نمونه‌های زیر سیاست‌های مناسب برای تشویق مهاجرت مفید هستند:

● شهرها به ظرفیت بیشتری برای ارائه‌ی خدمات اساسی به تازه‌واردان نیاز دارند. در این راستا، شیوه‌های جدید برنامه‌ریزی شهری، به ویژه در محله‌های جدید و به سرعت رشد یافته، به آسانی قابل اجرا هستند. بهبود موقعیت خیابان‌ها و نواحی عمومی به برنامه‌ریزی نیاز دارد. تازه‌واردان باید بتوانند خانه‌هایشان را در مکان‌های مناسب بسازند. از طریق تأمین جاده، برق و آب لوله‌کشی می‌توان محله‌های جدید را به فضاهای جذاب و آماده برای سرمایه‌گذاری تازه‌واردان تبدیل کرد. تحویل این خدمات به یارانه نیاز ندارد، اما نیازمند حمایت اجرایی عمومی برای تحقق خدمات و حذف قوانین دست‌وپاگیر است.

● تخصیص بودجه‌های حکومت فدرال به شهرداری‌ها، نه تنها باید متناسب با جمعیت در آخرین سرشماری، بلکه مطابق با نرخ رشد جمعیت صورت گیرد. شهرداری‌هایی که مهاجران بیشتری را جذب می‌کنند، برای سرمایه‌گذاری در توسعه‌ی خدمات عمومی، نسبت به شهرداری‌هایی که جمعیتشان ثابت است، نیاز بیشتری به بودجه دارند.

● پیش‌بینی انواع مدارس شبانه‌روزی گزینه‌ای مناسب است برای تشویق مهاجرت خوب و مانع شدن از مهاجرت بد. این مدارس تاکنون در بولیوی موفق بوده‌اند و سزاوار است، به آن‌ها توجه بیشتری شود.

زیرنویس

۱. این مقاله بخشی از گزارش یک پروژه‌ی تحقیقاتی است که توسط مؤسسه‌ی کیل، مؤسسه‌ی تحقیقات اجتماعی-اقتصادی، و مؤسسه‌ی بین‌المللی امپرسا، به منظور بررسی اثرات اصلاحات کلان اقتصادی نظیر برنامه‌های تثبیت و تعدیل ساختاری در بولیوی انجام گرفت. از همکاری مالی کربدی‌تن استالت فوری درافبان در آلمان، و همچنین از اظهار نظرها و پیشنهادات رالف هکرت، رایتر اسپجوی کورت، رایتر تیله، مارتین توماس، گانتر شولتز-هیس و ماتفرد وی‌بلت سپاس‌گزاریم.

۲. میزان تمرکز شهری از تقسیم جمعیت بزرگ‌ترین شهر بر کل جمعیت حاصل می‌شود. نرخ تمرکز شهرنشینی ممکن است افزایش یا کاهش یابد.

۳. بودجه‌ی سالیان گذشته مطابق با سرشماری جمعیت سال ۱۹۹۲ توزیع شده است. این شیوه سبب رشد سریع مراکز شهری نظیر آل‌آکو، سانتا کروز و دی لایسرا گردید.

4. Gavinia & Pagés

۵. لاپاز-آل‌آکو تنها شهر بزرگ بولیوی در زمان نظرسنجی بود.